

Sociologische verbeeldingskracht in de wijk

Baukje Reitsma, Halleh Ghorashi en Peer Smets

SOC 12 (3): 365–377

DOI: 10.5117/SOC2016.3.GHOR

Inleiding¹

Het pleidooi voor een geëngageerde vorm van wetenschapsbeoefening is niet nieuw, maar heeft sinds een aantal jaren wel een nieuwe impuls gekregen binnen de sociologie. Michael Burawoy pleitte in zijn toespraak als voorzitter van Internationaal Sociological Association (ISA) in 2014 voor het belang van sociologie in het midden van de samenleving: een sociologie die dezelfde impact zou moeten hebben als mensen zoals Thomas Piketty en paus Franciscus omtrent huidige globale vraagstukken (Burawoy 2015). Al in 1959 pleitte Charles Wright Mills (2000) voor wat hij sociologische verbeeldingskracht noemde, oftewel het ontwikkelen van een 'kwaliteit van geest' om de complexiteit en uitdagingen in het leven te begrijpen en te verklaren. Dan pas zouden individuele burgers hun verhalen van verlies en ongemak in een bredere historische context kunnen plaatsen en hun ervaring breder zien dan een individueel verhaal. Dat is wat Mills als de opdracht van sociologie ziet, namelijk 'het verschil maken voor de kwaliteit van het menselijke leven in onze tijd' (Mills in Jacobsen en Tester 2014: 11).

Een van de vraagstukken die in deze tijd veel emoties losmaakt, zeker na de verkiezing van Donald Trump tot president van de Verenigde Staten, is de toenemende aantrekkingskracht van het populisme in relatie tot polarisatie. In een tijd van groeiend populisme, gevoed door gevoelens van onbehagen en zelfs haat jegens migranten, zouden we als academici onszelf deze vraag moeten stellen: hoe zouden wij de sociologische verbeeldingskracht van de samenleving kunnen vergroten om voorbij de impasse van onbehagen, angst voor het vreemde en haat te kunnen gaan? Hoe kan de sociologie een discipline zijn die ertoe doet (Duyvendak et al. 2013; zie ook Burawoy 2014)? Deze vraag is vooral belangrijk vanwege: 1) de

dominantie van kwantitatief empirisch sociaalwetenschappelijk onderzoek in Nederland; 2) de invloed van dit soort onderzoek op het duiden van verschillen en afstand tussen 'autochtonen en allochtonen' in de afgelopen twee decennia, vaak zonder investering in en aandacht voor inzichten in de belevingswereld van diverse migrantengroepen; en 3) de impact van deze cijfermatige, categorische duidingen in het discours en beleid rondom integratie in de samenleving. Engbersen en Gabriëls waarschuwen al voor het risico van stigmatisering en 'etnisering' omdat er vaak wordt gesuggereerd 'dat het vraagstuk van sociale integratie louter betrekking heeft op de vraag of en hoe men allochtonen in de Nederlandse samenleving moet integreren' (1995: 17). Daarnaast wordt er vaak over migranten gesproken en geschreven zonder de migranten er zelf bij te betrekken (Ter Wal, d'Haenens en Koeman 2005). Dit leidt er toe dat de differentiatie binnen de groep 'allochtonen' en de overeenkomsten met de 'autochtonen' uit het oog worden verloren. Voor dat laatste is het nodig de verbeeldingskracht te voeden richting 'onverwachte' verbindingen in de samenleving.

Volgens Mills kan sociologie zonder verbeeldingskracht louter informatie produceren, en dit tijdperk heeft meer informatie dan het aankan. Voor sociologische verbeeldingskracht hebben we verhalen nodig die belevingen en ervaringen van mensen laten zien, om op deze manier de complexiteit van het leven te kunnen vatten en verbindingen tot stand te kunnen brengen. 'De praktijk van een sociologische verbeelding vraagt om werk over verbindingen, dialogen en gesprekken, geen waarheden of monologen' (Jacobsen en Tester 2014: 13). Maar voor nieuwe verbindingen is er meer nodig dan gemeenschappelijke zorgen of idealen. Er zijn *condities* en *competenties* nodig om de gemeenschappelijke ruimtes die vaak door afstand, afkeer of angst gevuld zijn, te veranderen in betekenisvolle ruimtes waarin onderlinge uitwisseling van ervaringen en visies centraal staat. In dit artikel presenteren we een casus over de betekenis van een academisch geëngageerd project in een wijk, VoorUit. De auteurs van dit artikel zijn al gedurende zo'n tien jaar betrokken bij dit project (als student, coördinator, begeleider, stuurgroepslid en/of onderzoeker). In 2015 zijn er twee focusgroepen gevormd waarin verhalen van participerende studenten in dit project zijn verzameld. Aan de focusgroepen deden negen oud-deelnemers uit de jaren tussen 2009 en 2014 mee (zeven vrouwen en twee mannen). Beide bijeenkomsten duurden ongeveer twee uur. De studenten gingen met elkaar in gesprek over de redenen van hun deelname en ervaringen tijdens het project en welke rol VoorUit na hun deelname nog speelde in hun dagelijks leven.

Academisch geëngageerd in de wijk

In het VoorUit-project zetten studenten van de beide Amsterdamse universiteiten zich in ruil voor woonruimte (minstens) tien uur per week in voor de wijk waarin zij wonen. Het oorspronkelijke doel van het project is om verbinding te creëren tussen mensen met diverse opleidingsniveaus en verschillende etnische en sociaaleconomische achtergronden. Het gaat erom mensen die vaak hun eigen (vaak zeer homogene) omgeving niet verlaten, met elkaar in contact te brengen. Maar daar blijft het niet bij. Er is ook een duidelijke opdracht van betrokkenheid en uitwisseling van ervaringen die deze contacten de nodige diepgang geeft. Dit project maakt van een nood (woningtekort) een deugd (verbinding met de ander). Het VoorUit-project is in 2007 opgezet² en heeft diverse leerprocessen en kritische reflecties meegemaakt.

Het project kende een inhoudelijke accentverschuiving van integratie naar actief burgerschap, maar ook een groei van het aantal deelnemers. Inmiddels nemen jaarlijks zo'n zeventig studenten deel aan VoorUit en is het project actief in negen wijken in Amsterdam West, Nieuw-West en Noord (VoorUit 2016: 3-4). In deze wijken verkeren flats vaak in een slechte staat en daarom wordt er veel gesloopt of gerenoveerd. Studenten organiseren voornamelijk activiteiten voor dan wel met bewoners met een niet-westerse achtergrond en/of uit lage sociaaleconomische milieus. Deelnemers aan de verschillende activiteiten zijn voornamelijk kinderen en jongeren (Haverkort 2016: 2). De activiteiten worden in de verschillende wijken opgezet vanuit de drie pijlers van VoorUit (ontmoeting, taal en talent en actief burgerschap) en afgestemd op de vraag vanuit de wijk (VoorUit 2016: 10). Het leek ons nuttig om stil te staan bij dit project en na te gaan wat het voor de betrokken studenten betekend heeft. Om preciezer te zijn: we waren benieuwd in hoeverre dit project de sociologische verbeeldingskracht van de studenten heeft vergroot.

Eerst de nood, dan de deugd

Het verkrijgen van woonruimte was voor veel studenten een belangrijke reden om te solliciteren bij het project. Tegelijkertijd zegt een aantal studenten dat zij van tevoren moeite hadden om zich een goed beeld te vormen van het project en de werkzaamheden. Zoals deze student vertelt, werd het haar pas echt duidelijk tijdens haar sollicitatiegesprek:

Ja, ik ben volgens mij ook vooral op de woning binnengekomen, maar dat kwam ook eigenlijk omdat ik geen idee had wat het was. Ik had het via via gehoord, dat het bestond, en nou ja, dat was niet [...] heel betrouwbare informatie, was meer van je zoekt toch nog een woning, volgens mij is dit wel een leuk project, jij bent ook altijd maatschappelijk betrokken, en toen had ik een e-mailadres en toen dacht ik: ja, ik ga gewoon een e-mailtje sturen, als ik daar een woning kan vinden, nou altijd leuk. En toen zat ik opeens op gesprek bij [...] en toen kwam ik erachter wat er was. (focusgroep 1)

Uiteindelijk blijkt de koppeling van het krijgen van een woning en het actief zijn binnen de wijk voor veel studenten een prettige combinatie. Op deze manier konden ze werkervaring opdoen en bood het project een inhoudelijke uitdaging naast de studie. Een aantal studenten vertelt dat zij zonder deelname aan VoorUit niet op dezelfde manier betrokken hadden kunnen zijn bij de samenleving en bij de wijk:

Nou, ik vond het wel een leuke bijkomstigheid, [...] ik had een huis nodig, ik had geld nodig, want ik kon niet zeg maar zonder te werken gewoon maar gaan studeren, dus ik had ook het geld nodig, en ik had dit niet kunnen doen [...] als ik die kamer niet kreeg, want, want, gewoon geen geld zeg maar, dat was wel echt iets waarvan ik dacht, ja, goed dat ze dat er bij hebben, want anders had ik het gewoon niet kunnen doen. (focusgroep 2)

Het wennen aan diversiteit

Veel deelnemers komen oorspronkelijk niet uit Amsterdam en kennen de wijken waarin zij gaan wonen nauwelijks. Eveneens is de culturele diversiteit van de wijken voor veel studenten nieuw.

Ik weet alleen nog wel, dat het mij heel erg op viel, ik kom uit Dronten, in Flevoland, dat is echt, nou daar wonen misschien tien Marokkanen, en ik kwam in de Akbarstraat en ik was gewoon de enige blonde. En dat viel, ik weet nog, dat staat mij zo goed bij, dat ik de enige blonde was van de hele straat, dat vond ik heel [...] dat staat mij nog bij. En dat mensen zo op elkaar kunnen leven, echt met zoveel mensen in één huis, dat je echt denkt hoe past dit in hemelsnaam. (focusgroep 2)

In Bos en Lommer wonen ze nog steeds in die huizen, het is op zich niet erg, alleen dat viel me op, toen ik er kwam, dacht ik echt van jeetje, wat een oude troep en dat daar dus hele gezinnen in wonen. Met z'n tweeën als student [...] dan maakt het niet zoveel uit. (focusgroep 2)

Naast de spanningen die de studenten zelf voelden, reageerden ouders, familie en vrienden in eerste instantie ook niet altijd even positief toen het bekend werd waar de studenten zouden gaan wonen en werken:

Ik weet nog zo goed dat ik het adres had gekregen van Bos en Lommer, dat ik dat in Google had ingetikt, en mijn moeder komt uit Amsterdam, die zei al gelijk, oh Bos en Lommer, oh god Bos en Lommer, dat is echt de ergste wijk, vroeger dan. (focusgroep 2)

Ik kan me wel herinneren dan mijn ouders wel een beetje zenuwachtig waren toen we naar [...] zo'n wijk verhuisden, ze zijn sowieso een beetje [...] hebben daar wel moeite mee af en toe met [...] Marokkanen en de islam en zo, en toen dachten ze oh nee, vooral mijn vader, en daar was ik zelf toen ook wel een beetje bang van geworden, maar goed, dat is dan toch de ouders die dat aan je mee geven. Maar uiteindelijk was dat zo erg niet [...], want je bent echt zo erg welkom en [...] iedereen is echt heel erg lief voor je. Ik heb nog nooit, in mijn hele VoorUit iets gehad dat ik dacht oh, [...] dit was wel wat ze toen zeiden of zo, nee, dus dat was wel heel mooi. (focusgroep 2)

Uiteindelijk beschrijven de studenten ook dat de wijk hen steeds meer eigen begon te worden naarmate ze deze beter leerden kennen:

Van de wijk zelf, het is echt één grote oude pauperzooi, vond ik, toen al, nu nog steeds. Echt wel, dat je het eigen maakt, omdat je er waarde aan gaat hechten, omdat het dan jouw oude pauperzooi wordt [anderen lachen of reageren instemmend]. (focusgroep 2)

Aan het werk

Met de start van het academische jaar begint ook een nieuw jaar binnen VoorUit. De studenten zetten gezamenlijk de activiteiten op in hun wijk onder leiding van de wijkcoördinator. Elke student voert verschillende activiteiten uit en er is ook tijd gepland voor voorbereiding en vergaderingen. Het rooster van activiteiten stellen de studenten zelf op in samenwerking met de projectleiding en lokale samenwerkingspartners vanuit de drie pijlers die in tabel 1 zijn weergegeven.

Tabel 1 Pijlers activiteiten VoorUit

Ontmoeting	Taal en Talent	Actief burgerschap
<ul style="list-style-type: none"> · Contactgezin · Portiekcafé · Deelname aan vergaderingen, festivals en schoonmaakactiviteiten in de wijk 	<ul style="list-style-type: none"> · Huiswerkbegeleiding · Koken, kunst, muziek, films, games en theater · Geschiedenis · Natuur en wetenschap · Beroepen · Sport · Taalactiviteiten: conversatiegroepen, kranten lezen · Computer- en internetlessen 	<ul style="list-style-type: none"> · Training en intensieve begeleiding voor de deelnemende studenten aan VoorUit · Betrekken en stimuleren van vrijwilligers bij de verschillende activiteiten, zodat bewoners deze uiteindelijk zelfstandig kunnen voortzetten

Bron: VoorUit 2016: 3-4

Na wat tegenslagen in het begin bij het opzetten van activiteiten en het vinden en interesseren van de mensen uit de wijk voor deze activiteiten, worden studenten langzaam bekwaamer in hun taken en het leggen van contacten in de buurt. Toch blijft de spanning altijd bestaan, omdat hun aanwezigheid in de wijk allesbehalve vanzelfsprekend is. Een van de activiteiten die veel naar voren komt in de verhalen van de studenten is het 'contactgezin'. Alle studenten worden gekoppeld aan één specifiek gezin uit de buurt waar zij hecht contact mee hebben. In de tijd dat de studenten de gezinnen bezoeken, helpen zij bijvoorbeeld met het huiswerk of doen ze spelletjes. Doel van de bezoeken is om elkaars leefwereld te leren kennen en bij de kinderen en de ouders thuis te komen (VoorUit 2016: 10). Doordat de studenten door deze activiteit achter de voordeur van de bewoners komen, maken ze soms heel leuke, maar soms ook lastige situaties mee, zoals onderstaand voorbeeld illustreert:

Ik weet nog dat de buurt echt werd geterroriseerd door middelbare scholieren van een bepaald groepje en op een gegeven moment had ik daar de ergste uitgekozen, ik zocht een contactgezin. Ik had de ergste heks uitgekozen, ik dacht van: ik ga met jou eens even naar je ouders toe om te kijken hoe dat zit daar, want dit gedrag moet ergens vandaan komen. En toen [...] beetje leren kennen, die moeder leren kennen, kwam uit een gescheiden gezin, en ze had nog een klein zusje, en ze was vijftien of zo, en toen ben ik regelmatig bij haar huiswerkbegeleiding gaan geven, en [...] ja, meidenavondjes gehouden, logeerpartijtjes gehad, dat was echt supergrappig. [...] Toen kwam ze op een gegeven moment thuis, toen had ze weer gevochten, op school, zo'n *bitch fight* had ze gehad, kwam ze heel stoer vertellen hoe ze die chick in elkaar had geslagen en

toen [...] heb ik een hele preek gehouden over dat dat niet ladylike is en dat je dat gewoon niet doet en ja, met heel veel moeite en op een gegeven moment, ik heb haar drie jaar, ja, nee, korter, nou, ja twee, drie jaar of zo begeleid, en uiteindelijk was het dus zo, ging het gewoon zo dat ze echt zo'n dametje werd en daar was ze zo trots op. En nu zit ze gewoon op het mbo, sport en beweging of zo, en nou appt ze me nog regelmatig van: zullen we even een drankje doen op een terrasje. En nou is het echt, ja het is echt heel vet. (focusgroep 2)

Het intensieve contact tussen de studenten en de gezinnen waar ze mee in contact komen en het feit dat ze in dezelfde buurt wonen, leidt ertoe dat de studenten snel onderdeel worden van het buurtleven. Dit intensieve contact maakt verbinding tussen verschillende leefwerelden mogelijk en leidt tot contacten die anders niet zouden bestaan en soms zelfs tot vriendschappen, die nog steeds bestaan. Specifiek voor de studenten betekent dit een belangrijk leertraject in het opdoen van interculturele competenties.

Een interculturele leertraject

In 2015 bedroeg het aantal VoorUit-studenten 110. Zij waren actief in negen verschillende wijken, woonden in 37 woningen en werkten in 12 verschillende buurthuizen en buurtkamers. In totaal voerden ze samen 556 activiteiten uit waarmee ze in totaal 25.301 bewoners bereiken, waarvan ongeveer driekwart jonger was dan 18 jaar (VoorUit 2016: 2). De bijdrage van de studenten aan de wijk waar ze woonden, is afhankelijk van de intensiteit van hun contacten en de vorm van hun activiteiten. Een van de meest zichtbare bijdrages is dat zij van betekenis zijn geweest voor betere schoolresultaten van de kinderen en jongeren waar ze contact mee hebben gehad.

Maar wellicht nog belangrijker is de betekenis van dit project voor de studenten zelf geweest. Tijdens hun studie reflecteren zij in variërende mate op die periode en onderscheiden interculturele competenties en het ontwikkelen van eigen talenten en vaardigheden voor educatie en werk. Tijdens hun deelname aan VoorUit moeten studenten elke week een rapport schrijven over hun activiteiten, hetgeen in teamverband besproken wordt. Bovendien worden tijdens geplande themavonden specifieke vraagstukken besproken die van belang zijn voor de praktijk. Sommige studenten brachten deze leermomenten nog een stap verder door tijdens hun studie aandacht hieraan te besteden door middel van essayopdrachten of scripties. De studenten die we gesproken hebben, beschrijven dat de dagelijkse ervaring met diversiteit bijgedragen heeft aan de verbreding van hun horizon. Sommigen zeggen zelfs dat hun zienswijze van de samenleving

inclusiever is geworden en ze meer oog voor bewoners met een migranten-achtergrond kregen. Wat vooral in de focusgroepen terugkomt zijn ervaringen die studenten opdoen binnen VoorUit, die ze anders zeer waarschijnlijk niet zouden hebben gehad. Veel studenten komen uit homogene omgevingen, die totaal anders zijn dan de multi-etnische omgeving waar ze via dit project in terecht zijn gekomen. 'Je leeft VoorUit eigenlijk,' aldus een van de studenten. VoorUit-studenten wonen en werken in een wijk waar ze waarschijnlijk anders nooit terecht zouden zijn gekomen. Ze ontwikkelen daar betekenisvolle contacten met mensen die ze anders niet hadden ontmoet. Ze komen hierdoor dicht bij leefwerelden die anders ver van hen af zouden staan. Ze leren bovendien organisaties zoals scholen en stadsdelen van binnen kennen door de activiteiten die ze samen met hen organiseren. Studenten vertellen dat de confrontatie met mensen met andere culturele en sociaaleconomische achtergronden tegelijkertijd een confrontatie met zichzelf was. Ze kregen een spiegel voorgehouden en dat hielp hen reflecteren op hoe ze zich opstelden in groepen en hoe zij reageerden op onverwachte situaties. Ze werden vaak geconfronteerd met hun eigen vooroordelen en reflectie daarop hielp ze om zich hier bewust van te worden. Daarnaast hebben de studenten competenties ontwikkeld om in een multiculturele context te kunnen wonen en werken. Verruiming van de eigen horizon door kennis te nemen van andere leefwerelden is een eerste stap. Deze kennis te kunnen vertalen in de praktijk van alledag en creatief met potentiële spanningen om te kunnen gaan, is een belangrijke competentie voor het werken binnen diverse contexten in het algemeen en diverse teams binnen organisaties in het bijzonder.

Ja, zoals bij antropologie wordt altijd een beetje over de multiculturele samenleving gesproken als iets euhm [...] uit een boek en iets wat heel ver weg is, en dan keken m'n klasgenootjes, die kijken nog steeds, echt zo van: ooh, de multiculturele samenleving – want die wonen ergens in het weet ik veel, Gooi, en dan denk ik dat de VoorUit-student wel heel veel vanaf. Dus de praktijk achter het antropologieboek. (focusgroep 1)

Bovendien zien we dat studenten binnen VoorUit geconfronteerd worden met eigen vooroordelen en ze hun horizon verbreden:

A: Ja, het is voor mij wel echt dat ik, dat ik mensen veel minder zielig ben gaan vinden of zo, dat ik veel genuanceerder naar dingen kan kijken.

C: Maar dat verschilt ook per persoon, per euhm [...] individu, want ik weet ook wel dat ik euhm [...] ja toen ik hier nog woonde, dan stond ik weleens bij die sigarenboer daar, af en toe nog een biertje te drinken en ik weet ook wel dat ik iemand sprak en die was gewoon als een kind zo blij dat ie een baan had en [...] bij de reiniging, weet je wel, en die was echt, die was echt heel blij dat die een baan had. Terwijl je denkt van ja, dat euhm [...] van geef me maar een uitkering, weet je, dat was voor mij toen ook een eye opener, want dan hoor je ineens ook zeggen van als je wilt werken kan je gewoon een baan krijgen, maar dat is dus gewoon niet zo, weet je, en dat is wel dat ik dacht [...] (focusgroep 1)

Bovendien hebben de studenten in zekere mate praktische vaardigheden ontwikkeld zoals het plannen, organiseren en uitvoeren van verschillende activiteiten, wat weer leidde tot communicatie-, organisatie- en leiderschapsvaardigheden. De meeste studenten beamen dat dit project hun reflectievermogen en gesprekskwaliteiten heeft verbeterd. Beide aspecten zijn academische vaardigheden die ook maatschappelijk zeer van belang zijn.

Ja, maar ik wilde net nog wat zeggen, dat ik zeg maar van [...] dat je ook wel heel erg leert van hoe je in groepen bent, [...] en hoe je als [...] hoe je functioneert als deel van de groep als student, en natuurlijk ook zeker leer je er ook heel erg van hoe je zelf leiding geeft, en hoe je zelf als coördinator bent, dus ik neem dat ook wel heel erg mee, gewoon [...] leren van jezelf, hoe je in verschillende posities jezelf opstelt. Ik denk dat ik daar wel heel veel van heb geleerd. (focusgroep 2)

Uit de verhalen van studenten komt naar voren dat ondanks het wat onwennige begin het intense contact met wijkbewoners en vooral de kinderen hen op persoonlijk vlak heeft verrijkt, op praktisch niveau versterkt en op academische niveau geïnspireerd in het schrijven van hun papers en scripties. De deelnemende studenten hebben daarnaast werkervaring opgedaan en veelal hun netwerk vergroot door verschillende informele en formele contacten op te doen in de wijk met buurtbewoners en organisaties. Na hun deelname zijn de meeste studenten niet meer actief betrokken bij VoorUit, maar wonen vaak wel nog steeds in dezelfde wijk of zetten zich daar nog altijd voor in. Vier studentes hebben zelfs na het verlaten van VoorUit een eigen bedrijf opgezet waarin ze onderzoek doen naar buurtparticipatie en hierover advies geven.

Conclusie en reflectie

Dit onderzoek laat zien dat het project VoorUit een bijdrage heeft geleverd aan het vergroten van de sociologische verbeeldingskracht van de studenten door het intensieve leertraject dat dit project hen geboden heeft. Door hun ervaring hebben deze studenten in Mills woorden een 'kwaliteit van geest' ontwikkeld die de complexiteit van de hedendaagse uitdagingen aan kan. Door deze ervaring hebben ze competenties ontwikkeld die in deze tijd van polarisatie meer dan ooit nodig zijn.

Wat vooraf gaat aan het ontwikkelen van deze competenties zijn de condities die het mogelijk moeten maken. Diverse studenten vertelden ons ten eerste dat ze in het begin voelden dat ze 'in het diepe werden gegooid'. Vooral voor het tot stand brengen van contact tussen groepen waar de maatschappelijke afstand als groot wordt ervaren, is een goede voorbereiding een belangrijke conditie. Ten tweede beschreven studenten de confrontatie met bepaalde situaties (diefstal, escalatie van ruzie tussen families/familieleden en verhalen van/over geweld tegen kinderen) waarin ze meer begeleiding op prijs hadden gesteld. Procesbegeleiding in projecten met potentiële kansen op spanning en conflict moet dan ook de nodige aandacht krijgen. De derde conditie is de ruimte in het wetenschappelijke curriculum van de studies van deze studenten waardoor ze kunnen leren te reflecteren. Zo kunnen ze hun persoonlijke ervaringen contextualiseren en verbinden aan maatschappelijke discussies rondom diversiteit en integratie. Dit laat het belang zien van academische vorming rondom diversiteit als kern van de opleiding, ongedacht de studierichting van studenten.

Door het niveau van de academische reflectie in deze projecten te vergroten, krijgen de studenten de kans om zich als geëngageerde burgers en academici in te zetten voor verbinding in een steeds meer gepolariseerde samenleving. Daarnaast hebben ze de kern van *Bildung* geleerd, die volgens de Duitse filosoof Georg Gadamer te maken heeft met 'getrainde ontvankelijkheid voor het anders-zijn' (in Abma 2016: 58). Wij als wetenschappers hopen onze studenten op te leiden tot bedachtzame en creatieve professionals. Dit vraagt om een open en reflexieve houding jegens de werkelijkheid om hun heen. En hierin ligt een cruciale opgave van de onderwijsinstellingen, met diversiteit als kern. De relatie met de ander brengt verschillende gradaties van spanning met zich mee. Deze spanning kan verschillende routes krijgen, tot conflicten leiden en cruciaal zijn voor vernieuwing. Een inclusieve inspanning maakt het mogelijk om de spanning naar vernieuwing te laten leiden. Hoe groter het verschil, hoe meer spanning en hoe meer conflict of vernieuwing. Om spanningen tot vernieu-

wing te laten leiden in plaats van conflict, zijn er condities nodig die in dit project aanwezig zijn. Het gesprek met de studenten laat zien hoe ze samen spanningen omzetten in vernieuwing en hoe belangrijk de context van dit project is geweest voor het creëren van de hiervoor benodigde condities. Maar ze laten ook zien wat de meerwaarde is van engagement waarin academisch geschoolde studenten en de lokale gemeenschap gezamenlijk werken aan maatschappelijke vraagstukken, waarbij beide partijen van elkaar leren door een wederzijdse betrokkenheid. Bij VoorUit draagt deze betrokkenheid bij aan de ontwikkeling van de bewoners in een wijk en die van de studenten. De studenten zijn onderdeel van het netwerk van de wijk en ze bouwen bruggen tussen de bewoners, welzijnsprofessionals, lokale overheid en woningcorporaties.

Het project VoorUit begon met het idee dat voor studenten dit project vooral een praktische opbrengst (woonruimte) in ruil voor lokale dienstverlening zou hebben. Deze studie maakt duidelijk wat de bredere betekenis van dit project is geweest voor de studenten. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek willen we betogen dat er voor het ontwikkelen van een 'kwaliteit van geest' tegen polarisatie en ongelijkheid behoefte is aan reflectieprocessen en leertrajecten voor alle betrokkenen in de samenleving, ongeacht hun culturele/etnische achtergrond en hun niveau van privilege. De universiteit zou hier een grote rol kunnen spelen in het vergroten van de verbeeldingskracht in de samenleving. Volgens Bauman (2000) bestaat er geen keus tussen engagement en neutraliteit in de sociologie: onderzoekers die invloed willen hebben *moeten* geëngageerd zijn en dat geldt niet alleen voor sociologen. Echter, de dominantie van mainstream benaderingen in Nederland en marginalisatie (zowel in het onderwijscurriculum als in de onderzoeksfinanciering) van geëngageerde benaderingen vanuit kritische traditie in sociale wetenschappen in het algemeen, en in sociologie in het bijzonder, maakt de invulling van deze rol bijzonder lastig (zie ook Ghorashi 2016). Daarom is de omvang van geëngageerde onderzoeksprojecten zoals deze vaak klein en zeer lokaal georiënteerd en komen deze vooral voort door de vrijwillige inzet van betrokken onderzoekers, zonder veel onderzoeksmiddelen. Wij pleiten dan ook voor meer aandacht en middelen voor kwalitatieve en geëngageerde vormen van onderzoek die de verbeeldingskracht in de samenleving vergroot om zo verbindingen tussen verschillende leefwerelden mogelijk te maken.

Noten

1. Noot van de redactie: Deze publicatie toont een voorbeeld van een belangrijke vorm van publieke sociologie, waarbij de student als het publiek gezien wordt. De auteurs laten zien hoe studenten hun sociologische blik verrijken en hun sociologische verbeeldingskracht vergroten. Het artikel wijkt daarmee af van de reguliere onderzoeksartikelen of essays die in *Sociologie* verschijnen en levert op zijn eigen manier een interessante bijdrage aan de sociologie.
2. Aanvankelijk was VoorUit een privé-initiatief van W&S Transition- en Interimmanagement en diens directeur Karel Waagenaar.

Literatuur

- Abma, T. (2016) Tragedy at the Modern University: An Advocacy for Bildung and Participatory Pedagogy. In: M. Flikkema (red.) *Sense of Serving: Reconsidering the Role of Universities Now*. Amsterdam: VU University Press, 50-61.
- Bauman, Z. (2000) *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.
- Burawoy, M. (2014) Introduction: Sociology as a combat sport. *Current Sociology Monograph*, 62 (2): 140-155.
- Burawoy, M. (2015) Facing an unequal world. 2014 Presidential address. *Current Sociology*, 63(1): 5-34.
- Duyvendak, J.W., A. Glebbeek en J. Winkels (2013) Een Sociologie die ertoe doet: wetenschappelijk en maatschappelijk. *Sociologie*, 9(2): 219-222.
- Engbersen, G. en R. Gabriëls (1995) Voorbij segregatie en assimilatie. In: G. Engbersen en R. Gabriëls (red.) *Sferen van integratie. Naar een gedifferentieerd allochtonen-beleid*. Meppel: Boom, 15-48.
- Ghorashi, H. (2016) The times they are a-changin'. In: M. Flikkema (red.) *Sense of serving: Reconsidering the role of universities now*. Amsterdam: VU University Press, 26-32.
- Haverkort, M. (2016) *VoorUit. Organisatieprofiel*. Leeuwarden: Stenden Hogeschool, stageverslag.
- Jacobsen, M.H. en K. Tester (2014) Inleiding. In: Z. Bauman, M.H. Jacobsen, K. Tester (red.) *Wat is het nut van sociologie?* Amsterdam: Amsterdam University Press, 9-14.
- Mills, C.W. (2000 [1959]) *The sociological imagination*. Oxford: Oxford University Press.
- VoorUit (2016) *Jaarverslag 2015*. Amsterdam: Stichting studenten voor samenleving.
- Wal, J. ter, L. d'Haenens en J. Koeman (2005) (Re)presentation of ethnicity in EU and Dutch domestic news: a quantitative analysis. *Media, Culture & Society*, 27(6): 937-950.

Over de auteurs

Baukje Reitsma is masterstudent Sociologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Eerder volgde zij een bachelor Culturele Antropologie. Haar masterthesis schrijft zij over de *communities* in de Indische buurt en de betekenis van de competenties die participerende buurtbewoners opdoen. Ze werkte als *student fellow* aan de Sociologie-afdeling van de Vrije Universiteit Amsterdam.

teit en is maatschappelijk betrokken middels verschillende lokale initiatieven. Zij is met name geïnteresseerd in vraagstukken omtrent diversiteit en participatie.

E-mail: baukje.reitsma@vu.nl

Halleh Ghorashi is hoogleraar Diversiteit en Integratie bij de afdeling Sociologie van de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Ze studeerde Culturele Antropologie aan de VU. In mei 2001 verdedigde zij haar proefschrift: *Ways to Survive, Battles to Win: Iranian Women Exiles in the Netherlands and the U.S.* aan de RU Nijmegen. Ze is de auteur van verschillende internationale verschenen boeken en artikelen over vluchtelingen en migratievraagstukken. Daarnaast draagt zij bij aan de publieke discussies over identiteit en diversiteitsvraagstukken in het algemeen en in organisaties. Zij is onder andere lid van Raad van Toezicht van Movisie en de Adviesraad van COA.

E-mail: h.ghorashi@vu.nl

Peer Smets werkt als universitair docent bij de afdeling Sociologie van de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij studeerde Culturele Antropologie en Sociologie van niet-westerse samenlevingen aan de VU en verdedigde in 2002 zijn proefschrift *Housing Finance and the Urban Poor. Building and Financing Low-Income Housing in Hyderabad, India*. Hij heeft artikelen en boeken gepubliceerd over thema's als stedelijke segregatie, duurzaamheid, lage-inkomenshuisvesting, hypotheek, *governance*, overheidsbureaucratie, burgertoppen, *communities*, en het alledaagse sociale buurtleven. Zijn onderzoek richt zich vooral op de kracht van het ontplooiën van eigen initiatief en welke (non-)interventies dit participatieproces versterken.

E-mail: p.g.s.m.smets@vu.nl

